

Розділ 4

Жінки племені апачі

Ніхто не бачив, як машина з'їхала з дороги. Мій брат Тайлер, якому було сімнадцять, заснув за кермом. Була шоста ранку, а він майже всю ніч вів наш універсал через Аризону, Неваду і Юту. Ми були в Корніші, фермерському містечку за тридцять кілометрів на південь від Піка Оленя, коли універсал занесло через подвійну суцільну на іншу смугу і він з'їхав з шосе. Машина перескочила через кювет, врізалася у два електричні стовпи з товстого кедру й зупинилася в решті-решт тільки від зіткнення з трактором.

Ідею тієї поїздки подала мама.

За кілька місяців до тих подій, коли хрустке листя почало осипатися на землю, сигналізуючи про кінець літа, тато був у доброму гуморі. За сніданком його ноги вистукували мелодії з мюзиклів, а під час вечері він часто показував пальцем на гору, його очі сяяли, і він розписував, як до будинку прокладе трубопровід, по якому до нас потече вода. Тато обіцяв, що, коли впаде перший сніг, він зробить найбільшу в штаті Айдахо снігову кулю. Піде до підніжжя гори, розказував він, і зліпить маленьку, незначну сніжку, покотить її донизу пагорбом і дивитиметься, як вона збільшується втричі щоразу, коли промчить через горбочок чи ущелину. На той час, коли куля буде вже біля будинку, який стояв на останньому пагорбі перед долиною, вона стане завбільшки з дідусеву клуню, й люди на

шосе зачудовано витріщатимуться на неї знизу вгору. Нам просто потрібен правильний сніг. Густий, з липкими сніжинками. Після кожного снігопаду ми приносили татові жмені снігу й дивились, як він розтирає сніжинки між пальцями. Той сніг був дуже дрібний. Цей — дуже мокрий. Після Різдва, сказав тато. Ось коли буває справжній сніг.

Але після Різдва тато неначе здувся, обвалився всередину. Перестав говорити про снігову кулю, а потім і взагалі перестав говорити. Темрява згущувалася в його очах, доки не наповнила їх по вінця. Він ходив з млявими руками, зсутуленими плечами, так наче його щось ухопило й тягло до землі.

На початку січня тато вже не міг встати з ліжка. Він лежав на спині й порожнім поглядом дивився на ліпнину стелі зі складним візерунком хребтів і прожилок. Не кліпав, коли я щовечора приносила йому тарілку з вечерєю. Я не впевнена, чи він усвідомлював, що я там.

Саме тоді мама й оголосила, що ми їдемо в Аризону. Сказала, що тато — як сонях, під снігом він гине, і що в лютому його треба забирати й пересаджувати під сонечко. Тому ми повантажилися в універсал і їхали дванадцять годин, петляючи каньйонами й прискорюючись на темних автострадах, доки не приїхали до пересувного будинку у випаленій аризонській пустелі, де мої дідусь і бабуся перечікували зиму.

Приїхали ми за кілька годин після сходу сонця. Тато спромігся дійти до бабусиною ганку, де й залишився до кінця того дня: в'язана подушка під головою, мозоляста рука на животі. У тій позі він пробув два дні, з розплющеними очима, не кажучи ні слова, нерухомий, мов куш у тамтешній сухій безвітряній спеці.

На третій день наче отямився, почав усвідомлювати, що діється навколо, слухати наші балачки за обіднім столом, а не тупо, ні на що не реагуючи, витріщатися на килим. Після вечері бабуся прослухала свої телефонні повідомлення, здебільшого від друзів і сусідів, які просто хотіли привітатися. А тоді в гучномовці ожив жіночий голос, що нагадав бабусі про прийом у лікаря наступного дня. Це повідомлення справило на тата ефект бомби.

Спочатку він ставив бабусі запитання: що за прийом, хто на нього піде, нащо їй до лікаря, якщо мама може дати настоянки.

Тато завжди палко вірив у мамині трави, але того вечора все немов змінилося, наче в нього в душі стався якийсь зсув, наче ним оволоділо нове віровчення. Травництво, сказав тато, — це духовна доктрина, що відділяє зерно від полови, вірян від невіруючих. А тоді вжив слово, якого я ще ніколи не чула, — ілюмінати. Воно звучало екзотично й сильно, хоч і незрозуміло. Бабуся, сказав тато, необізнана агентка ілюмінатів.

Бог не терпить невірності, сказав тато. Ось чому найогидніші грішники — це ті, хто ніяк не визначиться, хто вживає трави й ліки водночас, хто ходить до мами по середках, а до лікаря — по п'ятницях, або, за словами тата, «сьогодні клякнуть перед Божим віттарем, а завтра підносять пожертву Сатані». Ці люди — як давні ізраїльтяни, бо їм було дано справжню релігію, а вони все одно тягнуться до фальшивих ідолів.

— Лікарі й пігулки, — ледь не кричав тато, — ось їхній бог, і вони шльондрають до нього.

Мама сиділа, втупившись у тарілку з їжею. Та після слова «шльондрають» підвелася, сердито зиркнула на тата, пішла до себе в кімнату й грюкнула дверима. Мама не завжди погоджувалася з татом. Коли його не було поряд, я чула, як вона каже таке, що він — чи принаймні це нове його втілення — назвав би блюзнірством. Наприклад: «Трави — це харчові добавки. Якщо у вас щось серйозне, то варто звернутися до лікаря».

Тато не зважав на мамин порожній стілець.

— Лікарі не хочуть тебе рятувати, — казав він бабусі. — Вони хочуть тебе вбити.

Коли згадую ту вечерю, ця сцена чітко постає перед очима. Я сиджу за столом. Тато говорить, голос його звучить наполегливо. Бабуся сидить навпроти мене, знов жує спаржу й знов, зсунувши вбік щелепу, як коза, цмулить воду з льодом, усім виглядом показуючи, що не чула ні слова з татової тиради, і роздратовано позирає на годинник, який повідомляє, що лягати спати ще не пора.

— Ти свідомо береш участь у задумі Сатани, — каже тато.

Ця сцена повторювалася щодня, іноді — по кілька разів на день, до кінця поїздки. Усе відбувалося за однаковим сценарієм.

Тато, розпалюючись дедалі сильніше, дзумів упродовж години чи більше, знову і знову повторюючи те саме. Ним керувала якась внутрішня пристрасть. Її полум'я палало ще довго після того, як ми всі від тієї лекції впадали в холодний ступор.

Наприкінці цих проповідей бабуся незабутньо сміялася. То було щось подібне до зітхання, довгий, протяглий вдих, який закінчувався тим, що вона підкочувала очі, ліниво вдаючи роздратування, ніби хотіла піднести руки вгору, але втома не дала довести цей жест до кінця. А потім бабуся всміхалася — не заспокійливою усмішкою до когось, а до себе, спантеличено-веселою усмішкою, яка наче промовляла до мене: «Нема кумеднішого за реальне життя, от що я тобі скажу».

То був день розпеченого сонця, такий спекотний, що годі було пройтися босоніж по асфальту. А бабуся повезла нас із Річардом покататися пустелею, з боєм пристебнувши пасками безпеки, яких ми ніколи раніше на себе не чіпляли. Ми їхали, поки дорога не пішла вгору, і не зупинялися, коли асфальт під шинами перетворився на ґрунт, і все одно ми їхали, бабуся вела машину звивистою дорогою все вище й вище на вибілені сонцем пагорби, а зупинилася тільки тоді, коли дорога закінчилася й почалася пішохідна стежина. Далі ми пішли пішки. За кілька хвилин бабуся захекалася, тому сіла на плаский червоний камінь, показала на гірське утворення з пісковіку віддалік, сформоване з сипких гострих шпичаків, кожен окремо — маленька руїна, і наказала нам підійматися туди. А вже там ми мали пошукати самородки чорної породи.

— Їх називають слізьми апачів, — сказала бабуся. Сягнувши рукою в кишеню, вона витягла чорний камінець, брудний і нерівний, весь помережаний сіро-білими прожилками, наче тріснуте скельце. — А такі вони стають, коли трохи відполіруєш.

З другої кишені бабуся видобула інший камінець, чорнильно-чорний і такий гладенький на дотик, що здавався м'яким.

Обсидіан, визначив Річард.

— Це вулканічна порода, — голосом енциклопедиста промовив він. — А це ні, — він копнув ногою якийсь вимитий камінь і помахом руки вказав на скельне утворення. — Це осадова.

Річард мав хист до різних наукових дрібниць. Зазвичай я пропускала його лекції повз вуха, але сьогодні це полонило мою увагу, так само як і той чужий спраглий ландшафт. Ми годину блукали довкола скельного утворення і до бабусі повернулися з обвислими від камінців краями сорочок. Бабуся зраділа, бо камінці можна було продати. Вона склала їх у багажник і дорогою назад до трейлера розповіла нам легенду про сльози апачів.

За бабусиними словами, сто років тому на цих вибляклих скелях плем'я апачів прийняло бій з кавалерією США. Сили були нерівні: плем'я програло битву, війна скінчилася. Залишалося тільки чекати смерті. Невдовзі після початку битви воїни потрапили в пастку на уступі гори. Не бажаючи зазнати принизливої поразки, щоб їх вирізали по одному, коли намагатимуться пробитися крізь кавалерію, вони сіли на коней і кинулися з гори. Коли жінки племені апачів знайшли їхні понівечені тіла на скелях унизу, то заплакали, гірко, невтішно, і ті величезні сльози, падаючи на землю, перетворювалися на камінці.

Бабуся так і не розповіла нам, що сталося з тими жінками. Апачі воювали, але їхніх воїнів не стало, тож, можливо, бабуся подумала, що кінець занадто гнітючий, щоб виповідати його вголос. На думку спало слово «різня», бо як інакше назвати битву, коли одна сторона не обороняється? Це те слово, яке було в нас у ходу на фермі. Курей ми різали, а не билися з ними. Різня була ймовірним наслідком хоробрості воїнів. Вони загинули як герої, а їхні дружини — як рабині.

Поки ми їхали до трейлера, сонце хилилося до заходу, і його останні промені навскісно лягали на шосе. Я думала про жінок племені апачі. Як той вівтар з пісковіку, на якому вони загинули, обрис їхнього життя було наперед визначено багато років тому — до того як коні пішли в галоп, вигинаючи гніді спини перед останнім зіткненням. Задовго до стрибка воїнів було визначено, як житимуть ті жінки і як помруть. Визначено воїнами, самими жінками. Вирішено. Рішення, незліченні, як піщинки, нашаровувалися і стискалися, зливаючись в осад, потім у скелю, аж доки все не закам'яніло.

Я ще ніколи не залишала гору, і мені до болю її бракувало, бракувало лику Принцеси, вигравіюваного соснами по всьому масиву. Я ловила себе на тому, що зиркаю на порожнє небо Аризони, в надії побачити чорний обрис гори, що випинається із землі, заявляючи про права на свою половину неба. Але її там не було. А понад її вигляд мені бракувало її пестоців — вітру, який вона відправляла через каньйони й ущелини, щоб скуйовдити мені волосся щоранку. В Аризоні не було вітру. Там були лише палючі години, які тяглися одна за одною.

Я цілими днями вешталася: з одного боку трейлера в інший, потім надвір через задні дверцята, через патію, до гамака, далі обходила трейлер до переднього ґанку, де переступала через татове напівнепритомне тіло й знову заходила всередину. Велике полегшення було, коли на шостий день зламався дідусів квадроцикл і Тайлер з Люком його розібрали, щоб знайти поломку. Я сиділа на великій діжці з синього пластику, спостерігала за ними, розмірковуючи, коли ж ми зможемо поїхати додому. Коли тато перестане говорити про ілюмінатів. Коли мама перестане виходити з кімнати, коли туди заходить тато.

Після вечері тато вирішив, що пора їхати.

— Збирайтеся, — скомандував він. — Через пів години виїжджаємо.

Був ранній вечір. «Яке безглуздя — вирушати у дванадцятигодинну поїздку за кермом о такій порі», — зауважила бабуся. Мама запропонувала почекати до ранку, але тато хотів додому, щоб уже зранку йти з хлопцями збирати брухт.

— Я не такий багатий, щоб втрачати стільки робочих днів.

Мамині очі потемніли від тривоги, проте вона промовчала.

Прокинулася я, коли машина врізалася в першу електроопору. Я спала на підлозі, під ногами в сестри, з головою накрившись ковдрою. Спробувала сісти рівно, але машину трясло й жбурляло з боку в бік — було враження, що вона от-от розвалиться, — і Одрі впала на мене згори. Я не бачила, що коїться, але чула й відчувала. Знову гучний «гуп!», крен, мама на передньому сидінні кричить: «Тайлер!» — а потім фінальний сильний поштовх — і все, запанувала тиша.